

د پيغمبران او وليانو د
قبرونو د بيا رغاونې حکم او
په هغو کښې عبادت

تالیف: علامه سید مرتضیٰ عسکری

د مهربان اوو بخښونکي خدای په نامه

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ.

قَالَ الَّذِیْنَ غَلَبُوْا عَلٰی اَمْرِهِمْ لِنَتَّخِذَنَّ عَلَیْهِمْ مَّسْجِدًا.

کله چې د هغوي (اصحاب کهف) پر حال خبر شول، ویې ویل:
دهغوي په خای یو جومات جوړو. (کهف/ ۲۱)

وَاتَّخِذُوا مِنْ مَّقَامِ اِبْرٰهٖمَ مُصَلًّی.

او د ابراهیم له مقامه عبادتخای جوړ کړئ. (بقره / ۱۲۵)

مطرح شوي موضوعگانې

پر قبرونو د ودانۍ په حراموالي د اعتقاد لرونکو دلیلونه

د لومړۍ برخې په روایتونو کېنې شک او اشکال

لومړې اشکال: له هجرت وړاندې د مدینې حالات

دوهم اشکال: د ماموریت وخت او ځای

د دوهمې برخې په روایتونو کېنې اشکال

۱. د بني اسرائیلو د پیغمبرانو د قبرانو په باره کېنې

۲. د یهودو او د بني اسرائیلو عبادتځای

د هغه کسانو دلیلونه چې د پیغمبرانو پر قبرونو عبادتځایونه

جوړول جائز گڼي

۱. په قران کریم کېنې:

په تفسیرونو کېنې د اصحاب کهف کوتلی کسیه

د بحث نتیجه

۲. د رسول الله په سنت کېنې

د مور له مزاره د پیغمبر اکرم (ص) زیارت

په مدینې کېنې د رسول الله قبر

د پیغمبر اکرم (ص) د قبر د زیارت ثواب

په اهل بیتو او اصحابو کېنې د رسول الله مبارک د قبر زیارتوال

الف: فاطمه (س) د پیغمبر اکرم (ص) د قبر لومړۍ زیارتواله

ب: ابو ایوب انصاري، هغه زائر چې د پیغمبر اکرم (ص) پر پاکی

خاورې خپل مخ مړي

د بحثونو نتیجه او لنډیز

۱. په قران کریم کښې
۲. د پیغمبر اکرم (ص) په سنت کښې
۳. د مور د قبر په زیارت کښې د پیغمبر اکرم (ص) سنت
۴. په چت لرونکي کوټې استدلال
۵. د خپل قبر زیارت ته د پیغمبر اکرم (ص) هڅول
۶. د پیغمبر اکرم (ص) له قبره د حضرت زهراء او ابو ایوب انصاري زیارت

په قبرونو د ودانۍ د جوړولو په حراموالي د اعتقاد لرونکو
دلیلونه

مسلمانانو د پیغمبرانو او ولیانو پر قبرونو د ورانۍ او
بیارغاونې په موضوع کښې او د هغو گېر چاپېره د طواف او د
دغو قبرونو عبادتخای او جومات گرځولو په هکله له یوه بل سره
اختلاف کړې دے. د دغو کارونو د حراموالي باور کوونکي په
یو لړ روایتونو استدلال کوي چې په هغو کښې تر ټولو مهم دا
دي:

الف: له امام علي(ع) یې روایت کړې دے چې فرمایلي یې دي:
كَانَ رَسُولُ اللَّهِ فِي جَنَازَةٍ فَقَالَ: أَيُّكُمْ يَنْطَلِقُ إِلَى الْمَدِينَةِ فَلَا يَدْعُ
بِهَا وَثَنًا إِلَّا كَسَرَهُ، وَلَا قَبْرًا إِلَّا سَوَّاهُ، وَلَا صُورَةً إِلَّا لَطَخَهَا؟
فَقَالَ رَجُلٌ: أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ: فَاَنْطَلَقَ فَهَابَ أَهْلَ الْمَدِينَةِ فَرَجَعَ،
فَقَالَ عَلِيٌّ: أَنَا أَنْطَلِقُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ فَاَنْطَلِقْ ثُمَّ رَجَعَ فَقَالَ: يَا
رَسُولَ اللَّهِ! لَمْ أَدْعُ بِمَا وَثْنَا إِلَّا كَسَرْتُهُ وَلَا قَبْرًا إِلَّا سَوَّيْتُهُ، وَلَا
صُورَةً إِلَّا لَطَخْتُهَا.

پیغمبر(ص) د یوه مړي په جنازه کښې ؤ چې ویې فرمایل: "په
تاسو کښې څوک مدینې ته ځي، څو هلته ټول بتان مات، ټول
قبرونه وران او د هغو ټولې بڼې (مجسمې) بدلې کړي؟ یوه سړي
ووویل: زه اې د خدای رسول! زه لار شم، ویې فرمایل: لار شه،
هغه لار، بیا ستون شو او ویې ویل: اې د خدای رسول! ټول بتان
مې مات کړل، ټول قبرونه مې له محکې سره برابر کړل او ټولې
بڼې مې وربدلې کړې".

دا روایت د حدیثونو په کتابونو کې تکرار شواو مونږ دلته بشپړه عبارت ذکر کړي.^۱

ب: له پیغمبر اکرم (ص) څخه روایت شوی چې ویې فرمایل:
 اَللّٰهُمَّ لَا تَجْعَلْ قَبْرِيْ وَثَنًا، لَعَنَ اللّٰهُ قَوْمًا اتَّخَذُوا قُبُوْرَ اَنْبِيَائِهِمْ
 مساجد،

پروردگاه! زما قبر بت ونه گرځوي، خدا لعنت وکړه په هغې ډلې
 چې د خپلو پیغمبرانو قبرونه یې جوړ کړي. ^۲
 په بل روایت کې پیغمبر اکرم (ص) هغه کسان چې د خپلو
 پیغمبرانو قبرونه یې جوړ کړي، معرفي کړي او فرمایي: قَاتَلَ
 اللّٰهُ الْيَهُودَ اِتَّخَذُوا قُبُوْرَ اَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ،
 خدای ووزنه یهود، چې د خپلو پیغمبرانو قبرونه یې جوړ کړي.
 جوړ کړل. ^۳

ج: په هغه څه استدلال چې له پیغمبر اکرم (ص) څخه د قبرونو له
 زیارته د نسځو د منع کولو په باره کې روایت شوی، لکه څنگه

۱. مسند احمد، لومړۍ ټوک ۸۷، ۸۹، ۹۲، ۱۱۰، ۱۱۱،
 ۱۲۸، ۱۳۹، ۱۴۵، او ۱۵۰ مخونه. مسند طيالس ۹۲ او
 ۱۵۵ حدیث.

۲. مسند احمد، دوهم ټوک ۲۴۲ مخ.

۳. مسند احمد، دوهم ټوک ۲۸۵ مخ.

چې ابن ماجه، ترمذي او ابوداود په خپلو سندونو سره له ابو هريره، حسان او ابن عباس نقل کړي چې:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ لَعَنَ زَوَارَاتِ الْقُبُورِ.

پیغمبر اکرم (ص) د قبرونو زیارتوالې بڼځې لعنت کړي دي.^۱

د لومړۍ برخې په روایتونو کېنې اشکال لومړۍ اشکال: له هجرته مخکېنې د مدینې حالات پیغمبر اکرم (ص) وروسته تر دې چې د مدینې ځینو خلکو اسلام قبول کړ تر هر کاره وړاندې یې لومړۍ مصعب بن عمیر یې مسلمانانو ته د اسلام د هغه ورځو د حکمونو د یادولو لپاره ولیږه ځکه چې د مدینې یوازې یو شمېر کسانو په هغه سفر کېنې چې حج ته تللي وو په عقبه کېنې حاضر شول او په پټه یې د رسول الله بیعت وکړ او اسلام تر هغه وخته په هغوي کېنې پراختیا ونه موندله تر څو چې پیغمبر اکرم (ص) د هغوي خوا ته هجرت وکړ او هغوي سوکه سوکه اسلام ته گروهنه پیدا کړه، امام علي (ع) هم له دریو یا زیاتو ورځو وروسته په هغه مبارک

۱. سنن ابن ماجه متاب جنائز چاپ دارالکتب العربیه (۱۳۷۲هـ)، لومړۍ ټوک ۵۰۲ مخ ۱۵۷۲ حدیث، سنن ابوداود، کتاب جنائز دریم ټوک ۲۱۸ مخ، ۳۲۲۲ حدیث، مسند احمد، د مصر چاپ (۱۳۱۳هـ)، دوهم ټوک ۳۳۷ او ۳۵۲ مخونه، او سنن ترمذي، ابواب جنائز، مصر چاپ (۱۳۵۰هـ)، دوهم ټوک ۲۷۲ مخ.

پسې مدینې ته لاړ، مدینې ته د پیغمبر اکرم (ص) د ورثگ کیسه هم مشهوره ده، او همدغه راز، پیغمبر اکرم (ص) وروسته له دې چې د بنی قریظه، بنی نضیر او بنی قینقاع له یهودو سره تړون وکړ پر مدینې یې خپل حکومت ورو ورو پراخ کړ، اوس چې په دغه بهیر سره په مدینې کښې د اسلام د پیل او پراختیا او غښلتیا په هکله پوه شو، پوښتنه دا ده چې:

پیغمبر اکرم (ص) چرته او کله په داسې حال کښې چې د مړي په جنازه کښې ؤ، امام علي (ع) یې مدینې ته ولیږل، خو بتان له منځه یوسي، قبرونه صفا او مجسمې وړانې کړي؟

هم د قدرت په وخت او د یوه داسې واکمن په توگه چې له حکمه یې سرغړونه ممکنه نه ده؟ پردې سربېره، لومړی استازې چې ځي او ویریدوونکې ستښېږي، پیغمبر اکرم (ص) او نور هماغه راز د مړي په ښخولو بوخت وو، بیا هغه وروسته پیغمبر اکرم (ص) امام علي (ع) ولیږل، او هغوي هماغه راز د مړي په ښخولو لگیا وو، دا څنگه امکان لري؟

دوهم اشکال: د ماموریت وخت او ځاي

د روایت په وروستی برخه کښې راغلي چې امام علي (ع) ابوالهیاج اسدي ته وفرمایل: أَبْعَثْكَ فِيمَا بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ أَمْرِي أَنْ أُسَوِّيَ كُلَّ قَبْرٍ وَأَطْمِسَ كُلَّ صَنْمٍ.

زه تا په یوه کار گمارم چې د خدای رسول پرې زه مامور کړم
یم، ما ته یې حکم راکړ چې ټول قبرونه صفا او ټول بتان له منځه
یوسم.^۱

مسلمه خبره ده چې امام علي(ع)، ابوالهیاج اسدي یوازې د خپل
حکومت او خلافت په وخت کښې گمارلې دے، پردې اساس بیا
هم دا پوښتنه مطرح کیږي چې:

ابوالهیاج ته د امام علي(ع) ماموریت چرته او کله و؟ د امام
علي(ع) د مخالفت په وخت؟ له اسلامي فتوحاتو وروسته؟ د دریو
خلیفه گانو له دورانو وروسته یا تر هغې وړاندې؟

امام علي(ع) ابوالهیاج کوم ټاټوبي ته ولېږه چې قبرونه وران او
صفا او بتان نابود کړي؟

لنډه دا چې په دواړو روایتونو کښې، له پیغمبر اکرم(ص) او امام
علي(ع) څخه صادر شوي حکمونه، که چیرې دواړه صحیح وي،
د شرک په ټاټوبي کښې د مشرکینو د قبرونو د ورانولو او
نابودولو په باب دي، د مسلمانانو په قبرونو او د هغو په وړانې
د حکم اطلاق د روایت په کومه برخه کښې ترلاسه کیږي؟

د دوهمې برخې په روایتونو کښې شک او اشکال:
لومړی: د بنی اسرائیلو د پیغمبرانو د قبرونو په باب

۱. مسند احمد، لومړۍ ټوک ۸۹ او ۹۲ مخونه.

د تورات د پنځون سفر په پینځه ویشتم څپرکي کنبې یو روایت دے چې په کوتلي توگه داسې دے:

"ابراهیم (ع) وفات شو، او اسحاق او اسماعیل، هغه د "قمر" په وړاندې د عفرون بن صحار حتی په بیدیا کنبې په "مکفيله" سمخې کنبې بنخ کړ".^۱

او په پنځوسم باب کنبې راغلي دي: "کله چې یعقوب په مصر کنبې وفات شو، د هغه زوي "یوسف" هغه د "مکفيله" سمخې ته راوړ او د خپل پلار او نیکه تر څنګ یې بنخ کړ".

د تشیه سفر په څلور دیرشم باب کنبې راغلي دي: "موسی (ع) د مواب په تاتویي کنبې وفات شو او د فخور کور په وړاندې "جواء" کنبې خاورو ته وسپارل شو او هیڅوک تر ننه پورې د هغه قبر نه پیژني".

او د یوشع سفر په څلوریشتم باب کنبې راغلي دي: "هغه یې په افرایم غره کنبې دفن کړ او د یوسف هډوکي په شکیم کنبې بنخ شوي دي". او د تورات په اسفارونو کنبې د داؤد او سلیمان د قبر ذکر شته، د بنپیخلي کتاب د قاموس لیکوال، د صمیون په ژباړې او معرفي کنبې وایي: "د داود او سلیمان د بنخولو ځای پیژندل شوے نه دے"

۱. تورات، له عبراني، کلداني او یوناني ژبو، فارسي ژباړه:

د معجم البلدان د "الخليل" په ماده كښې راغلي دي:
الخليل د يوه ښار او كلي نوم دے، د يوې ورځې د لارې په واټن
له بيت المقدس سره نږدې، كله گانې، ودانۍ او بازار لري چې د
ابراهيم خليل (ع) قبر هلته او تر مخكې لاندې يوې سمخې كښې
دے.

هلته زیارت اد د زیارتوالو د غونډیدا ځای او میلستون دے او
هغه ځای ته "الخليل" وايي، اصلي نوم يې "حبرون" يا "حبري"
دے، په تورات كښې راغلي چې خليل (ع) له عفرون بن صحار
حتي څخه د سپينو زرو په څلور سوه درهمو يو ځای وپيروده او
بي بي سارا يې هلته ښخه كړې ده، د اهل حديثويوه
ډله ورسره منسوبه ده، هلته يو پاك او روحاني ځای
دے چې پرې د لورينې اغيزې ښكاره دي وايي: هغه
كلا (قلعه) د سليمان بن داود ودانۍ ده. هروي ويلي
دي: په ۵۲۷ هجري قمري كال كښې بيت المقدس ته
ورسيدم په هغه ځای او الخليل ښار كښې مې د اهل
حديثو له مشرانو سره وكتل، هغوي زما لپاره روايت
كړ چې په ۵۱۳ هجري سپوږميز كال كښې د ملك
بردويل په دواران كښې، د الخليل په سمخې كښې يو
ځای كښيناسته د پرنگيانو يوه ډله د باچا په اجازې
هغه ځای ته ورغله او هلته يې ابراهيم، اسحاق او

يعقوب و موندل کفنونه يې وراسته شوي وو او هغوي ديوال ته تکيه وو، د سرونو لپاره يې قنديلونه خوړند او سرونه يې لوخ وو، باچا بيا پرې کفنونه وغورول او کبيناستلی ځای يې بند کړ،

وايي: د "سلفی" په نيزد مې ولوستل: يوه سړي چې "ارمنی" يې ورته ويل د "الخليل" د زیارت نيت وکړ او د هغه ځای منجاور ته يې پريمانه ډالۍ ورکړې او ويې غوښتل ترې چې د هغه لپاره د لاندې تگ او د ابراهيم (ع) د مړي د کتنې امکان برابر کړي، ځواب يې واوریده: اوس نه کيږي خو که چيرې پاتې شې شو زیارتوال لار شي ترسره به يې کړم. کله چې زیارتوال لارل، يوه تيره يې څنگ ته کړه او څراغ يې واخيسته او له يوه بل سره د اویاؤ درچو په اندازه د هغې سمخې په لور چې پکښې پريمانه هوا چليده، بنکته لارل، په سمخې کښې يو تخت وو، چې ابراهيم (ع) پرې ځملاستلې او شين ټوکر پرې غوړيدلې وو او په سمخې کښې چليدونکي هوا د هغه سپينه ريره خوځوله، اسحاق او يعقوب هم د هغه په څنگ کښې

وو، بیا یې هغه د سمخې دیوال ته نږدې بوتله او ورته یې وویل: ساره د دغه دیوال شاته ده، هغه غوښتل چې د دیوال شاته وگوري چې ناڅاپه یو غږ راغی "حرم ته له نږدې کیدا ډډه وکړه" هغه ویلي دي: (د دغه غږ په اوریدا سره) له هماغه ځایه چې ښکته تلله ووم، ستون شوم.^۱

د تاریخ ابن عساکر په لومړي ټوک کښې په دې هکله یو مطلب راغلی دے چې په لنډه توگه داسې دے: کله چې له ۸۶ هجري کاله وروسته د دمشق جامع جمات د ولید بن الملک (په ۹۶ هجري کال کښې مړ شو) په حکم کنستې کیده، د یحي بن زکریا، سر یې په صندوق کښې په یوه لوبښې کښې د گنبد تر یوې ستنې لاندې ومونده او هغه یې په هماغه ډول تر یوې ستنې لاندې پریښود په تورات او نورو کتابونو کښې د بني اسرائیلو د نورو پیغمبرانو د قبرونو ذکر نه دے شو او د لوط، یوشع، ایوب، عزیز او زکریا قبرونه

۱. معجم البلدان، دوهم ټوک ۴۶۸ مخ

نه دي پیژندل شوي، او د مریم زوے عیسی (ع) هم
 خدای خپل لور ته بره ورپه دے.
 دا وې خبرې د بني اسرائیلو (یهودو) د پیغمبرانو د
 قبرونو په هکله، مونږ نه لیدلي او نه اوریدلي او نه
 چا لیکلي دي چې یهودیانو د خپلو پیغمبرانو قبرونه،
 بتان جوړ کړي وي، او پوهیږو چې له قبره بت جوړول
 د قبر له درناوي او زیارت کولو سره توپیر لري، د قبر
 بت گړخول یا ترې بت جوړول، په دې معنا دي په
 لمانځونو کېنې قبر د کعبې په څیر خپله قبله
 وگړځوي، نو د دغو دوو پر تله کول یو باطل قیاس
 دے.

دوهم: د یهودو او بني اسرائیلو عبادتځي
 د بني اسرائیلو (یهودو) عبادتځاي چې د "عهد تابوت"
 پکښې وو، د اجتماع څیمې نوم درلوده، د تورات د
 خروج سفر (له ۲۵ تر ۲۸) باب کېنې د هغې د جوړولو
 په باب خپل پیغمبر، موسی (ع) ته د خدای د پیغمبر د
 حکم څرنگوالی، او په (۲۹ او ۳۰) باب کېنې بني

اسرائیلو ته د خدای د حکم خرانگوالی، کله چې په
دنبتې کنبې وو د عبادت لپاره په "اجتماع خیمې"
کنبې ټول شوي دي، د خیمې او تابوت تصویر چې د
سپیڅلي کتاب په قاموس کنبې راغلی، داسې دے،

عکس خیمه اجتماع

عکس تابوت عهد

بنی اسرائیل چې به هر ځای ته تلل، خیمه او تابوت به
یې له ځان سره وړل، تر دې چې د فلسطین ټاټوبي ته
ورسیدل، داؤد(ع) په هغه ځای کنبې د هغوي لپاره د
خیمې او اجتماع په طرز د یوه عبادتځي د ودانۍ

سرریزې برابرې کړې او سلیمان(ع) د هغې بنیاد کینسوده او د اجتماع خیمه او تابوت یې هلته کینسودل.

په دې ډول پوهیږو چې یهودیانو په هغه وخت کښې چې په صحرا کښې وو د خپل عبادت لپاره د اجتماع خیمه درلوده او کله هم چې په فلسطین کښې میشته شول، سلیمان(ع) د هغوي لپاره ځانگړې عبادتځي "هیكل سلیمان" جوړ کړ خو د عبادت خیمه او عهد تابوت په هغه کښې کیردوي. (نو د پیغمبرانو د قبرونو بت جوړول او د هغو عبادت کول چیرته وو؟)

البته ټول پام لرو چې په دغه جاج کښې زمونږ پوښتنه او شک هیڅکله د پیغمبر اکرم(ص) حدیثونو ته متوجه نه دے، مونږ له دې کاره خدای ته پناه وړو، زمونږ بحث او جاج یوازې د دغو حدیثونو د راویانو په باب دے، هغه راویان چې خدای هغوي له غلطۍ، تیروتلو او هیریدا خوندي نه دي ساتلي، تر دې ځایه مو د هغو کسانو دلیلونه چې په قبرونو د ودانۍ جوړول او یا بیارغول د اسلامي شریعت مخالف

بولي، له ځوابونو سره یوځای بیان کړل، او اوس دهغو کسانو دلیلونه راوړو چې د قبرونو بیارغاونه او پرې ودانۍ جوړونه له شریعت سره سم گڼي.

د هغو کسانو دلیلونه چې د پیغمبرانو او ولیانو پر قبرونو د عبادتځي او جومات جوړول جائز بولي: مونږ د انبیاء او صالحینو لپاره د درنښتد مجلسونو د جوړیدا بحث او جاج کښې پر زمان او مکان د برکت او سپیرتوب د اغیز او پراختیا څرنګوالی بیان کړ په دغه بحث کښې یو ځل بیا هماغه ځای ته ستنیږو او د متعال خدای په اذن - لاندیني موردونه ورزیاتوو:

لومړۍ په قران کریم کښې د خدای د پیغمبرانو او ولیانو د قبر په ځای کښې د عبادت پر جائز والي عقیده لرونکي وایي: متعال خدای په قران مجید کښې فرمایلي:

الف: وَاتَّخِذُوا مِنْ مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى.

او د ابراهیم له مقامه عبادتخای جوړ کړی.
(بقره / ۱۲۵)

ب: قَالَ الَّذِينَ غَلَبُوا عَلَىٰ أَمْرِهِمْ لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِمْ
مَسْجِدًا.

کله چې د هغوي (اصحاب کهف) پر حال خبر شول،
ويي ويل: دهغوي په خای يو جومات جوړو. (کهف/
۲۱)

د مقام ابراهیم کیسه مو په دوهمې جزوې کبني د
خداي د نیکو بندگانو او پیغمبرانو د درناوي په
مجلسونو کبني کړي، هغه څه چې بخاري په خپل
صحيح کبني بيان کړي په لنډه توگه داسې ده:

د خداي د کور د جوړولو په وخت د اسماعيل او
ابراهيم کار دا ؤ چې اسماعيل به تيرې (کاني) راوړلې
او ابراهيم به کينودلې، تر دې خایه چې ديوال لوړ
شو، اسماعيل به تيرې ورته په لاس ورکولې، څو
ودانۍ جوړه کړي، د ابراهيم مقام چې خداي مونږ ته
حکم راكړے چې ترې عبادتخي او لمونځ خای جوړ
كړو، هماغه خای دے".

عکس مقام ابراهیم

په دغه شیشني کوټني کبني چې اته گوتونه لري يوه تيره ده چې پرې د ابراهيم د پلو نبي جوړې دي، له مقام ابراهيم (ع) څخه مطلب همدا دے.

په تفسیرونو کبني د اصحاب كهف کوټلي كيسه:
اصحاب كهف د دقيانوس د دربار د ځوانمردو يوه ډله وه، هغه باچا چې د خدايي ادعا يې کوله، هغوي په پټه په خپل پروردگار ايمان راوړ او له خپل باچا وتبنتيدل او يوې سمخې ته يې پناه يوره خداي د هغوي هوش واخيسته او څو سوه کاله يې ویده کړل او بيا يې وينس کړل، هغوي يو تن دخوړو د برابرولو لپاره ښار ته وليږه د ښار خلک له هغه سره د پخوانيو سيکو په ليدلو سره د هغوي په راز پوه شول، د ښار خلک په هغه وخت کبني مومنان وو او له ښاره د يوې

مومني ډلې دخپل دين د ساتنې لپاره د تنبتيدا له کيسې خبر وو نو حکه کله چې د هغوي له حايه خبر شول، د سمخې په لور يې ودانگل، دا خبر هغو حوانمردو ته تورسيده خو دا يې نه خوښوله چې بيا ښار ته ستانه شي له خدايه يې وغوښتل چې بيا هماغه حال ته ستانه کړي، خداي يو حل بيا هغوي د مړيو په شان ويده کړل د ښار خلک له هغوي سره د چلند د خرنګوالي په باب په بحث او لبرې بوخت شول او هغه کسان چې اصحاب کهفو له حاله خبر شوي وو، وويل: د هغوي پر حاي يو جومات جوړو.^۱

د بحث نتيجه

په لومړي ايت کښې پاک خداي مونږ ته حکم راکړے چې د ابراهيم د پښو له حايه د لمانحہ حاي واخلو او بيا د خداي عبادت وکړو، دا کار په هيڅ دليل شرک نه دے بلکې عبادي توحيد او دپاک خداي سم اطاعت دے، په دوهم ايت کښې خداي د داسې

۱. د ايتونو د تفسير لپاره د تفسير کتابونو ته مراجعه وشي.

مؤمنانو خبر ورکړې چې هوډ یې وکړ د هغو مؤمنو
ځوانمردو پر ځای یو جومات جوړ کړي او په هغه ځای
کښې د خدای عبادت کړي او هغه ته سجده وکړي، دا
ټول مومنان وو، نه مشرکان! خدای هم هغوي په دغه
کار ملامت کړي نه دي.
دا دوه مثالونه مو د خدای له کتابه بیان کړل، اوس د
پیغمبر اکرم (ص) له سنته څو بیلگې بیانوو:

دوهم: د رسول الله مبارک په سنت کښې
الف: په صحیح مسلم، نسایي، ابن ماجه، ترمذي او
موطا مالک کښې له بریده د هغه له پلاره راغلي دي:
قال: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) نَهَيْتُكُمْ عَنْ زِيَارَةِ الْقُبُورِ
فَزُورُوهَا....

راوي وايي: پیغمبر اکرم (ص) وفرمايل: ما تاسو د
قبرونو له زیارته منع کړئ اوس د هغو زیارت ته ځئ.^۱

۱. صحیح مسلم، ۷۷۹ حدیث، سنن نسایي، څلورم ټوک
۸۹ مخ، سنن ابن ماجه، لومړی ټوک ۵۰۰ او ۵۰۱ مخونه، سنن

په سنن ابو داود کښې د دغه حدیث په پای کښې راغلي دي:

فَانْ فِي زِيَارَتِهَا تَذَكُّرَةٌ

خکه چې د قبرونو په لیدو کښې پند او نصیحت دے.

په سنن ابن ماجه کښې د ابن مسعود له قوله وايي:
 اِنْ رَسُوْلُ اللّٰهِ (ص) قَالَ: كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ عَنْ زِيَارَةِ الْقُبُوْرِ
 فَزَرَوْهَا فَاِنَّهَا تُزْهَدُ فِي الدُّنْيَا وَتُذَكِّرُ فِي الْاٰخِرَةِ.

په تحقيق سره د خدای رسول وفرمايل: ما پخپله
 مخکښې تاسو د قبرونو له زیارته منع کړئ، اوس یې
 د زیارت لپاره خئ، چې د قبرونو زیارت دنیا بې
 ارزښته کوي او د اخرت په فکر کښې راخئ.^۱

ب: د اسماعیل له دورانه د خاتم الانبياء تر وخته په
 مکې او مدینې کښې د پیغمبرانو او رسولانو د
 قبرونو کیسه:

ترمذي، خلورم ټوک ۲۷۴ مخ، سنن ابی داود، ۳۲۳۵ حدیث،
 مؤطا مالک، دوهم ټوک ۴۸۲ مخ.
 ۱. سنن ابن ماجه، ۱۵۷۱ حدیث.

۱: په مکې کې کبني:

په ټولو دورانونو کې د کعبې ټول طواف کونکي د بيت الله له طواف سره په يو وخت د حجر اسماعيل طواف هم کوي او د هغه له ديوالگي سره په سوليدا سره د تبرک کيدا هڅه کوي، او دا هغه ځاي دے چې اسماعيل او د هغه مور هاجره پکښې بنځ کړاې شوې دي.

د ابن هشام (وفات: ۲۱۸) په سيره ، طبري تاريخ (وفات ۳۱۰هـ) ابن اثير تاريخ (وفات ۲۳۰هـ) ابن كثير (وفات ۷۷۴هـ) يو لړ روايتونه راغلي چې وايي: اسماعيل له خپلې مور هاجره سره په حجر کې بنځ دي". اسماعيل وصيت وکړ چې د خپلې مور د قبر تر څنگ په حجر کې بنځ کړے شي".

ابن سعد په خپل طبقات کې وايي: اسماعيل چې کله شل کلن شو مور هاجره يې په نوي کلنۍ کې مړه شوه هغه مور په حجر کې دفن کړه، اسماعيل هم له خپل پلار ابراهيم (ع) وروسته مړ شو

او د خپلې مور هاجره تر څنگ د کعبې په خوا کنبې خاورو ته وسپارل شو، په یوه بل روایت کنبې وایي: د اسماعیل قبر تر ناودان لاندې د رکن او بیت تر مینځ دے.^۱

په الاکتفا کتاب کنبې یو روایت دے چې په لنډه توګه داسې دے:

"هاجره اسماعیل او زوے یې نابت په حجر کنبې بنځ کړای شوي دي."^۲

په دغو عکسونو کنبې حجر اسماعیل په داسې حال کنبې چې لمونځګزار او طواف کوونکي ترې چاپیره ګرځي، لیدل کیږي.

۱. طبقات ابن سعد اروپا چاپ لومړے توک ۲۵ مخ چې کوتلې مو ذکر کړي.

۲. الاکتفا فی مغازی المصطفی والثلاثة الخلفاء ۱۹۹ مخ، تصحیح (هنري ماسه) (جول کریونل) چاپ، الجزائر ۱۹۳۱ میلادي.

عکس

دلمونځ کوونکو مخامخ حجر اسماعیل

عکس

حجر اسماعیل، او د هغه ګیر چاپیره طواف کوونکي

ابن جبیر په خپل سفر لیک کې د اسماعیل او د هغه د مور هاجرې بی بی د قبر ذکر کړی او فرمایي:

تر ناودان لاندې په حجر انګړ کې د بیت الله الحرام له دیوال سره نيزې د اسماعیل (ع) قبر دے، نښه یې شنه تیزه چې مرمرین او د محراب په څیر مستطیل دے چې نور شنه مرمرین کاني ورسره ګیر چاپېر نښلیدلي دي، دواړه تیزې څېرانونکي او د لیدو وړ دي، پکښې رګونه او ټکي دي چې زیږ بخون دي داسې لکه چې پکښې درز وي او په بوتې کې د ویلو شوو سرو زور پاتو زرو ته ورته دي، په څنګ

کښې یې له رکن عراقی سره نږدې، د هغه د مور هاجره قبر د د هغه هم د یوې نیمې لویشتې په اندازه یوه شنه تیره ده، خلک په لمانځه کښې حجر له دغو دوو ځایونو تبرک اخلي او دا د هغوي خوښ کار د د ځکه چې هغه دوه قبرونه د بنت عتیق دي او دوه ښپیڅلي او درادنه مړي لري، داسې قبرونه چې خدای نوراني کړي او په برکت یې په هغه ځای کښې لمونځ کوونکو او دعا کوونکو ته گټه رسولي.

د دغو دوو سپیڅلو قبرونو تر منیځ اووه لویشتې واټن د د.

عبدالرحمان بن جوزي (وفات: ۵۹۷ هجري) په خپل کتاب کښې په حرم کښې د ښځ شویو بزرگانو د معرفي په باب کښې لیکي:

۱. ابن جبیر، محمد بن احمد بن جبیر کناني اندلسي... (د ۵۴۰ یا ۵۳۹ هـ د لومړۍ خور د شنبې په شپه زیږیدلې او د ۲۱۲ هجري کال د برات په ۲۷ او ۲۹ نیټه د چارشنبې په شپه په اسکندریه کښې مړ شوه)

له صفوان بن عبدالله الجحمي روایت شوم چې ویلي یې دي: "ابن زبیر (د بیت په خوا کنبې) یو ځای وکنده، د شنې تیرې یوه برخه پیدا شوه، له قریشو یې د هغې په هکله توضیح وغوښتله، هیڅوک له هغه خبر نه وو خپل پلار ته مې ولیږله او له هغه یې وپوښتل پلار مې وویل: دا د اسماعیل (ع) د قبر د مې، هغه یو خوا بل خوا نه کړم، هغه همداسې وکړل"^۱

ابن زبیر ویلي دي: د غه نیم دایره (دیوال) دې ته اشاره کوي چې هغه څه چې مسجد الحرام له رکن شامي سره ګندي د اسماعیل د پیغلو قبرونه دي. روایت شوم چې د ناودان تر لویدیځې دروازې پورې د دفن ځای، حجر اسماعیل د مې.

ابو عبدالله محمد بن اسحاق الفاکهي (وفات: ۲۷۲هـ) د خپل کتاب "معرفی قبور دوشیزگان اسماعیل" په باب کنبې لیکي: روایت شوم چې ابن زبیر ویلي دي: "دا نیمه دائره چې له شامي رکن سره یوځای

۱. "مشیر الغرام الساکن الی الی اشرف الاماکن" دارالرایه المنشر ریاض چاپ ۱۴۱۵ هجري، ۲۱۸ مخ

شوي، د اسماعیل (ع) د پیغلو قبرونه دي" ابن ابی عمر په خپل حدیث کنبې وایي: "راوي له سفیانه ونبونتل: دا کوم ځای دے؟ هغه پخپل لاس سره لویدیخ رکن ته مخامخ چې د یماني رکن له دارالعجلة سره یوځای کیږي "حجر" ته اشاره وکړه".^۱ دغه مطلب عبدالرزاق هم، د "مصنف" د پینځم ټوک په ۱۲۰ مخ او ازراقي د خپل کتاب د دوهم ټوک په ۲۶ مخ لیکلے دے.^۲

ابن جوزي په حرم کنبې بنخ شويو بزرگانو د معرفی په باب کنبې او ازراقي په اخبار مکه کنبې روایت لري چې په لنډه توگه داسې دے:

"هر پیغمبر چې امت به یې هلاک شو مکې ته به راتللو او له مؤمنانو سره یوځای به یې عبادت کاوه ترڅو چې به وفات شو، هود، صالح او شعيب هم پکنبې شامل

۱ . من اخبار مکه فی عديم الدهر و حديثه، بيروت چاپ ۱۴۱۴هـ.

۲ . د هغه څه پر اساس چې د اخبار مکه په ۱۲۳ مخ، لمن ليک کنبې راغلي دي.

و. او د رکن، (ابراهیم) مقام، زمزم او حجر (اسماعیل) تر مینځ، د نهه نوي پیغمبرانو قبرونه دي".
ابوبکر فقیه له پیغمبر اکرم (ص) روایت کړې چې ویې فرمایل:

"هیڅ یو پیغمبر له خپل قومه جلا نه شو، مگر دا چې کعبې ته به راغله او د خدای عبادت به یې وکړ خو له دنیا به یې کوچ وکړ، د هود، شعیب او صالح قبرونه د زمزم او مقام ابراهیم تر مینځ دي د دریو سوو پیغمبرانو قبرونه په کعبې کښې دي او له یماني رکن تر اسود رکن پورې او یا پیغمبران دفن دي".^۱
خه چې بیان شول د خلفاء مکتب په کتابونو کښې نقل شوي روایتونه وو. د اهل بیتو مکتب د حدیثونو په کتابونو کښې هم د دې په څېر یو شمېر روایتونه شته چې په دې ډول دي:

کليني (وفات نيټه ۳۲۹هـ) په کافي کښې،
صدوق (وفات نيټه ۳۸۱هـ) په من لايحضره الفقيه او

^۱مختصر کتاب البلدان، تالیف، ابوبکر بن فقیه همداني (۳۴۰هـ) بریل چاپ، لندن ۲۰۲۱هـ ۱۷مخ

علل الشرايع او فيض كاشاني (وفات نيټه ۱۰۸۹هـ) په وافي او مجلسي (وفات نيټه ۱۱۱هجري) په بحار كښې روايت كړې دے چې د كافي عبارت دا دے: د هاجرہ او اسماعيل قبرونه په حجر كښې دي، او همدغه راز روايت راغله په حجر كښې د پيغمبرانو قبرونه دي،

په كافي، وافي او بحار كښې راغلي دي: په حجر كښې د دريم ركن په محدودې كښې د اسماعيل د كورنۍ قبرونه دي.^۱

دا روايتونه په مكې كښې د پيغمبرانو او وليانو د قبرونو په هكله وو، په راتلونكې برخې كې له مكې پرته په نورو ځايونو كښې د هغوي د قبرونو ذكر كوو،

۱. فروع كافي، كتاب حج، د ابراهيم او اسماعيل د حج باب، ۴۱ حديث، څلورم ټوك ۲۱۰ مخ، من لايحضره الفقيه، حج كتاب، دوهم ټوك ۱۲۵ مخ، وافي، حج كتاب اتم ټوك ۲۸ مخ، بحار الانوار، النبوة كتاب، پينځم ټوك، ۱۴۳ او ۱۴۴ مخونه.

په ابواء کښې د پیغمبر اکرم (ص) د مور قبر او مور له
مزاره د رسول الله مبارک زیارت

د معجم البلدان کتاب لیکونکې د ابواء په معرفی-
کښې وايي:

"ابواء" د مدینې په خوا کښې یو کله دے چې د مدینې
له لورې تر جحفه پورې یې واټن درې ویشت میله
دے".

د پیغمبر اکرم (ص) د مور، د وهب لور "آمنه" قبر په
ابواء کښې دے، په ابواء کښې خاورو ته د سپارلو
سبب دا وو چې د رسول الله مبارک پلار عبدالله
مدینې ته لاړ چې خرما راوړي او هغه په مدینې کښې
وفات شو، د هغه ماندینه د وهب لور آمنه به په کال
کښې یو ځل د هغه د قبر د زیارت لپاره مدینې ته تل،
کله چې پیغمبر اکرم (ص) شپږ کلن شو آمنه له
عبدالطلب او د پیغمبر اکرم (ص) له داینيې ام ایمن

سره د مدینې په لور روانه شوه او مکې ته د ستنیدا په وخت په ابواء کښې وفات شوه.^۱
د ابن عساکر په تاریخ کښې راغلي دي:

د خدای د رسول (ص) او زمونږ د آقا مور د وهب لور آمنه وه، هغې پیغمبر اکرم (ص) د بنی عامر بن نجار قبیلې، د خپلو ماماگانو د کتنې لپاره مدینې ته بوتلو، بیا مکې ته ستنه شوه او د مکې او مدینې تر مینځ په ابواء کښې په داسې حال کښې چې رسول الله مبارک شپږ کلن ؤ وفات شوه.^۲

ابن عساکر په طبقات کښې د دغه خبر په تشریحولو پسې یو مطلب زیات کړې چې په کوتلې توگه داسې دے:

د رسول الله مبارک کله چې تر حدیبیې د عمرې په لاره کښې ابواء ته ورسیده، د خپلې مور آمنې بی بی قبر خوا ته راغے، قبر یې سم کړ او تر څنگ یې وژړل، مسلمانانو هم د پیغمبر اکرم (ص) د ژړا په خاطر وژړل.

۱. معجم البلدان، یاقوت حموي، لومړۍ ټوک سلم مخ.

۲. مختصر تاریخ دمشق، ابن عساکر، دوهم ټوک سلم مخ.

د مور پر قبر د خدای د رسول د ژریدلو او د اصحابو د
ژریدا خبر د حدیث په نورو کتابونو کښې هم راغلی
د.۱

۱. طبقات ابن سعد، بیروت چاپ ۱۳۷۲هـ، لومړۍ ټوک
۱۱۲مخ. سنن نسایی د جنازو کتاب، لومړۍ ټوک ۲۷مخ،
سنن ابی داؤد، ۳۲۳۴ حدیث، سنن ابن ماجه، ۱۵۰۲ حدیث.

په مدینه کنبې د خدای د رسول (ص) قبر

په طبقات ابن سعد او سیره ابن هشام کنبې روایت دے چې په لنډه توګه داسې دے:

"رسول الله په خپل کور کنبې په هماغه کوټه کنبې چې پکنبې وفات شوے و، خاورو ته وسپارل شو، چې وروسته دوه خلیفه ګان، ابوبکر او عمر هم په هغه ځای کنبې بنخ کړای شول، بیا یې دغه شین ګنبد پرې د پاسه جوړ کړ." ۱

عکس: د پیغمبر اکرم (ص) د روضې

۱. طبقات ابن سعد، دوهم ټوک، ۲۹۷ او ۲۹۴ مخونه. سیره ابن هشام، څلورم ټوک، ۳۴۳ مخ.

۳

د رسول الله مبارک د قبر د زیارت ثواب

دار قطني په سنن، طبراني په معجم او فاکهي په اخبار مکه کښې پخپلو سندونو سره د ابن عمر له قوله ليکلي چې ويې ويل:

"قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ حَجَّ فَزَارَ قَبْرِي بَعْدَ مَوْتِي كَانَ كَمَنْ زَارَنِي فِي حَيَاتِي".

د خداي رسول (ص) وفرمايل: څوک چې حج ادا کړي او له رحلته وروسته مې زیارت وکړي، د هغه چا په شان د مې چې په ژوندون کښې يې زما زیارت کړې وي.^۱

۱. سنن کبرای بیهقي، پینځم ټوک ۲۴۲ مخ، سنن دار قطني، دوهم ټوک ۲۷۸ مخ، اتحاف السادة المتقين زبيدي، څلورم ټوک ۴۱۶ مخ، ترواء الغليل، الباني، ۴ ټوک ۳۳۵ مخ، کنزل العمال ۵ ټوک ۷۰ مخ، مجمع الزوائد، هيثمي، ۴ ټوک دوهم مخ، درالمنثور، سيوطي، لومړۍ ټوک ۲۳۷ مخ، معجم الكبير طبراني ۱۲ ټوک ۴۰۷ مخ.

طیالسي پخپل سند سره له عمر څخه روایت کړې چې
ويي ويل:

وامې ورېدل چې پیغمبر اکرم (ص) فرمايل:
"مَنْ زَارَ قَبْرِيْ اَوْ مَنْ زَارَنِيْ كُنْتُ لَهٗ شَفِيْعًا اَوْ شَهِيدًا."
هر څوک چې زما د قبر زیارت وکړي، یا زما زیارت وکړي،
زه به د هغه شفاعت کوونکې یا د هغه گواه وم.^۱

۱. مسند طیالسي (فوت ۲۰۴هـ)، دولسم مخ، کنز العمال،
۲۰ ټوک ۱۲۱مخ، مختصر تاریخ دمشق، دوهم ټوک ۴۰۶مخ،
المطالب العالیة، ابن حجر ۱۲۵۴مخ، درالمنثور، سیوطي
لومړی ټوک ۲۳۷مخ، معجم الکبیر، طبراني، دولسم ټوک
۴۱۷مخ.

۴

له اهلبيتو او اصحابو د پیغمبر اکرم (ص) د قبر زیارتوال

الف: فاطمه (س) د رسول الله د قبر لومړۍ زیارتواله:
ابن جوزي په خپل سند سره له امام علي (ع) روایت کړې
چې ویې فرمایل: "کله چې د خدای رسول (ص) خاورو ته
وسپارل شو، فاطمه (س) قبر ته نیژرې راغله، لږه
دریدله او بیا یې له قبره د خاورو یو موټې
راواخیستۍ او پر سترگو یې کینبودۍ او وژریدله او دا
بيتونه یې ولوستل:

مَاذَا عَلِيٌّ مِّنْ شَمِّ تَرْبَةِ أَحْمَدَ
أَنْ لَا يَشُمَّ مَدَى الزَّمَانِ غَوَالِيًّا
صَبَّتْ عَلَيَّ مَصَائِبٌ لَّوْ أَنَّهَا
صَبَّتْ عَلَيَّ الْأَرْضِينَ عَدْنَ لِيَالِيًّا

راستي آنکه شمیم سرکویت بوييد
چه غم از بوی دو عالم به مشامش نرسد

بر من آن شد که اگر بر همه ایام رود
ظلمت دهر به تاریکی شامش نرسد

ژباړه:

په ریښتیا چې څوک ستا د کوڅې وړمه بوي کړي،
په دواړو عالمو کې به د غم بوي وروڼه رسیږي،
پر ما داسې غمونه راغلل چې که چیرې په ورځو راغلي وو،
نو ورځې به په تورو شپو بدلې شوې و.

ب: ابو ایوب انصاري، هغه زوار چې مخ یې د رسول
الله مبارک پر پاڅو خاورو مړه.

په مجمع الزوائد کې پخپل سند له ابو داود بن
صالح راغلي چې هغه وویل: یوه ورځ مروان د رسول
الله مبارک د قبر خوا ته وکتل او ویې لیدل چې یوه
سړي خپله خیره پر قبر کینودلې، ویې ویل: خبر یې
څه کوي؟ هغه سره چې د پیغمبر اکرم (ص) صحابي،
ابو ایوب انصاري ؤ، خپل مخ مروان ته واړوه او ویې

ویل: هو! (خبر یم چې څه کوم) زه د رسول الله (ص) د قبر
زیارت ته راغلم، د حجر زیادت ته لانه ږم.^۱

۱. مجمع الزوائد، کتاب الخلافة، بیروت چاپ ۱۹۲۷م، او
پینځم ټوک، ۲۴۵مخ، دا روایت په بل عبارت د همدغه کتاب د
خلورم ټوک په دوهم مخ راغلی دے او مسند احمد ۵ټوک
۲۲۴مخ، مستدرک حاکم ۵ټوک ۵۱۵مخ.

د بحثونو نتیجه او خلاصه:

د پیغمبرانو او ولیانو په قبرونو د ودانۍ د جوړولو او بیارغاونې او هغه د عبادتخې د جوړولو په حراموالي باور کوونکي، د ځینو روایتونو په استناد سره وایي:

لومړی: امام علي(ع) ابوالهیاج اسدي ته وفرمایل: زه تا په هغه کار گمارم چې د خدای رسول (ص) پرې زه گمارلې يم، او ویې فرمایل: پیغمبر اکرم(ص) د یوه مړي په جنازه کښې ؤ چې ویې فرمایل: په تاسو کښې څوک مدینې ته ځي، چې ټول بتان مات، ټول قبرونه هوار او ټولې بڼې بدلې کړي؟ یو سره د دغه کار د ترسره کولو لپاره روان شو، خو د مدینې له خلکو وویریده او ناکامه ستون شو. امام علی(ع) روان شو او هغه ټول کارونه یې ترسره کړل.

په دې خبرې پوهیدل گران دي چې په دغه روایت استدلال کوونکي څنگه په دې کښې موجودو اشکالاتو ته متوجه شوي نه دي؟ آیا پیغمبر اکرم(ص) په مکې کښې د مړي په ښخولو بوخت وو خپل

استازې مدینې ته لیږي او هغه ناکام راستنېږي او بیا د خپل تره زوې علی (ع) لیږي او هغه ټول حکمونه ترسره کوي، یا په مدینې کښې وو؟

د مړي د ښخولو دا دستور ه څومره اوږده وه چې لومړې سرې ځي او ناکام ستنېږي او بیا د پیغمبر اکرم (ص) د تره زوې روانیږي او ټول قبرونه روانوي او ټولې ښې بدلوي او ټول بتان ماتوي؟ آیا د دغو بتانو خاوندان مسلمانان وو که چېرې مسلمانان وو نو د څه لپاره یې بتان ساتلي وو؟

او که چېرې مشرکان وو نو څنگه په یوازې سر د پیغمبر اکرم (ص) د تره زوې په تگ سره، د هغه حکم ته تسلیم شول؟

او بله خبره دا چې ابوالهیاج ته د امام علي (ع) حکم باید د هغه حضرت د خلافت په وخت کښې وي، ځکه چې د یوه ښار د خلکو په هکله د داسې حکم کول یوازې په گړدو چارو د مسلط قدرتمن واکمن له لوري ممکن دے، نو د دغه حکم د صادرولو وخت د دریو خلیفه گانو له دورانه وروسته وو، نه پوهیږو آیا په

هغه وخت کښې په اسلامي ټاټوبيو کښې کوم بت پاتې ؤ چې ابوالهياج يې مات کړي؟
 نو د حديث په رښتونوالي خو يې زمونږ سره نه خلاصيري!

دوهم: د هغوي استدلال، له پيغمبر اکرم (ص) سره يوه منسوب روايت کښې وايي: رسول الله (ص) فرمايلي: "زما قبر بت جوړ نه کړئ لکه څنگه چې يهوديانو د خپلو پيغمبرانو قبرونه بتان جوړ کړل".

نه شو پوهيدلای، يهوديانو کله د خپلو پيغمبرانو قبرونه بتان جوړ کړل؟

هغوي له مصر څخه له وتلو وروسته او په دښتې کښې په لالماندي پسې چې د عبادت لپاره يې د اجتماع خيمه درلوده د سليمان په زمانې کښې هم چې هغه حضرت د هغه لپاره "هيکل سليمان" عبادتځي جوړ کړ، لکه څنگه چې په مدينې کښې د رسول الله (ص) جومات د عبادت لپاره جوړ شو. خو د خپلو پيغمبرانو د قبرونو په باب هم، لکه څنگه چې تېر

شول، د هغوي ځینې خلک بیخي د هغوي د بنځولو ځای نه پیژني، ځینې هم په سمڅو کښې تر مځکې لاندې بنځ دي او د هغوي د بنځیدا ځای گوته په شمیر خلکو پیژندل،

خو هغه څه چې له پیغمبره روایت شوي چې هغه حضرت د قبرونو په زیارت کوونکو بنځو لعنت کړې د نورو پریمانې او صحیح روایتونو په وړاندې نشو برابرولای، هغه روایتونه چې د خداي رسول (ص) پکښې فرمایلي: ما پخپله تاسو د قبرونو له زیارته منع کړئ، اوس د هغو زیارت کوی.

دا په لنډه توګه د هغو کسانو دلیلونه وو چې په قبرونو د ودانۍ جوړلو، بیارغاوونې او د هغو عبادتځي یا جومات ګوځول، حرام ګڼي په قبرونو د ودانۍ جوړولو، بیارغاوونې او عبادتځاي ګرځولو عقیده لرونکي هم په دغو دلیلونو استدلال کوي،

لومړی: په قران کریم کښې:
وَاتَّخِذُوا مِنْ مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى.

او د ابراهیم له مقامه عبادتخای جوړ کړئ.
(بقره / ۱۲۵)

قَالَ الَّذِينَ غَلَبُوا عَلَىٰ أَمْرِهِمْ لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِمُ مَسْجِدًا.
کله چې د هغوي (اصحاب کهف) پر حال خبر شول،
ويې ويل: دهغوي په خای يو جومات جوړو. (کهف/
۲۱)

نو پاک خداي مونږ ته حکم راکړې چې د خپل
دوست، ابراهیم د پل خای عبادتخاي جوړ کړو او
همدغه راز يې خبر راکړې چې هغه کسان چې د
اصحاب کهف له حاله خبر شول ويې ويل: د هغوي د
خوب پر خای يو جومات جوړو، او په دغه خبر سره
يې د هغوي اقدام تائيد کړې دے.

دوهم: د پیغمبر اکرم (ص) په سنتو کښې:
وايي: د سول الله مبارک سنت د دې تائيدونکې دے
چې هغه څه چې د خداي د پیغمبر "اسماعيل" د هغه د
مور هاجري او د هغه د پیغلو او په بیت الله الحرام او
حجر اسماعیل کښې د نورو پیغمبرانو د قبرونو لپاره

ترسره شول چې پکښې ځینې د پیغمبر اکرم(ص) له زمانې وروسته په پرله پسې پیړیو کښې څرگند شول او ټولو ولیدل، ټول روا او مجاز دي ځکه چې پیغمبر اکرم(ص) پخپله د حجر اسماعیل طواف کړی او د پیغمبر اکرم(ص) اهل بیتو او اصحابو یې هم پیروي کړې او پاک او نیک مسلمانان تر ننه پورې پر دغه سنت ولاړ او پر ترسره کیدا یې ټینگار کوي.

دریم: د مور د قبر زیارت، په قبر ژپیدا او اصحابو ژپیدل او قبر مرمت، د پیغمبر اکرم(ص) یو سنت دے

څلورم: په چت لرونکې کوتې استدلال: هغه کوټه چې پکښې د رسول الله(ص) د دوو خلیفه گانو، ابوبکر او عمر قبرونه دي، او پرې پاسه شین گنبد دے، اوس هم شته

پینځم: د خپل قبر زیارت ته د پیغمبر اکرم(ص) له لورې د مسلمانانو هڅول:

شپږم: دخپل پلار، پیغمبر اکرم (ص) له قبره د فاطمه زهراء (س) زیارت او همدغه راز له همدغه قبره د صحابي، ابوایوب انصاري زیارت.

نو د پیغمبرانو او ولیانو د قبرونو زیارت، پر هغو ودانۍ جوړول، او د دغو قبرونو جومات او عبادتځي ګرځول، د رحیم خدای او د کریم پیغمبر بنیادي سنتونه دي.

پر دې اساس، له قبر سره ګروهنه لرونکې تړتولو لومړۍ مخکښ له څنګه چې ځینې یې تفسیر کوي، د خدای رسول (ص) د مې او بیا د هغه حضرت قدرمنه لور فاطمه زهراء (س) او ورپسې لور رتبه اصحاب، او بیا مونږ شیعیان او محبان! او دا شرافت زمونږه لپاره بس د مې چې ټول د رسول الله (ص) پیرو یوو او هغه مبارک زمونږ بیلګه، نمونه او پیشوا د مې.

هو! که چیرې اوس هم توفیق او فرصت ترلاسه کړو، د پیغمبرانو او ولیانو پر قبرونو په ژړا کښې او هغو په مرمتولو کښې به د پیغمبر اکرم (ص) د سنت پیروي

کوو او د هغه مبارک د قبر زيارت به په لومړيتوب
کښې گرځوو، او په دغه کار کښې د نیک صحابي
ابو ايوب انصاري پيروي کوو او خپل مخ د رسول الله
مبارک د قبر په پاڅو خاورو ږدو او د هغه مبارک د
بدن له ټوټې فاطمه زهراء(س) درس اخلو او د قبر
خاورې يې بويوو او دا به وايو:

راستي آنکه شميم سرکويت بوييد
چه غم از بوی دو عالم به مشامش نرسد
بر من آن شد که اگر بر همه ايام رود
ظلمت دهر به تاریکي شامش نرسد

ژباړه:

په ريښتيا چې څوک ستا د کوڅې وږمه بوي کړي،
په دواړو عالمو کښې به د غم بوي وروڼه رسيږي،
پر ما داسې غمونه راغلل چې که چيرې په ورځو راغلي وو،
نو ورځې به په تورو شپو بدلې شوې وے.

خو څه ووايو چې په سترگو کښې مو خار او په
ستونې کښې هډوکه دے.

إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ!